

De Spelling van de Plaatsnamen in het Belgiese Spoorboek

door J. LEENEN.

De gemeentenamen zijn maar een deel van het totaal van de eigennamen van plaatsen, die een min of meer openbaar karakter dragen en in min of meer algemeen schriftelijk gebruik voorkomen. De regeling van de spelling van de Vlaamse gemeentenamen kon dus ook maar een deel zijn, zij het dan ook het voornaamste en dringendste, van de taak die de Kommissie gemeend heeft hiermee op zich te moeten nemen. Andere reeksen, waar hetzelfde euvel — gebrek aan vastheid en eenvormigheid — alleen langs dezelfde weg — aanpassing aan het normale Nederlandse spel- en eventueel taalgebruik — te verhelpen is, dienen eveneens aan de beurt te komen. In dit verband kunnen we vermelden de namen van bewoonde « punten », andere dan gemeenten (wijken, gehuchten), van nadere aanduidingen binnen bewoonde punten (straten, pleinen), van niet bewoonde punten (velden, bossen), — buiten de namen van (topografiese) « punten », die van (geografiese) « streken », de namen van allerlei aardrijkskundige biezonderheden (waters, bergen). Hierbij komt de geo- en topografiese nomenklatuur van Kongo, voor zover die van uit België « geschapen » of geregeld wordt. Hierbij komt ook de algemene buitenlandse (d. i. niet

autochtoon Nederlandse) aardrijkskundige nomenklatuur, voor zover die eigen Nederlandse vormen oplevert.

Dat alles kan natuurlijk niet ineens aangevat worden, in de vooruitzetting dan nog dat het allemaal tot het werkgebied en de bevoegdheid van onze Kommissie zou behoren. Het is allemaal ook niet even belangrijk en even dringend, zodat het gemakkelijk zal zijn een volgorde te bepalen. We kunnen ons laten leiden door het min of meer officieel en openbaar karakter van zekere groepen, blijkend uit het min of meer vake voorkomen in officiële en niet officiële publikaties. Zo is er, buiten de gemeentenamen, de namenvoorraad die we vinden in het Spoorboek, op de stafkaarten, op wegenkaarten en plattegronden met eventuele bijgaande registers. Deze meer willekeurige groeperingen vallen echter niet samen of lopen niet parallel met de bovenvermelde meer natuurlijke, en de groeperingen van beide soort lopen ieder voor zich en onderling door elkaar. Met het oog op de onmisbare konsekwentie zal men dus bij het behandelen van een van deze categorieën, en het uitspraak doen in niet onmiddellijk duidelijke gevallen, rekening moeten houden met reeds genomen en eventueel te nemen beslissingen in vroeger onderzochte, of nog te onderzoeken reeksen. Te meer daar het te voorzien is dat er bij een zodanige uitbreiding van het arbeidsveld, vaker dan het bij de gemeentenamen het geval is geweest, buiten het gebied van de eigenlike spelling zal moeten getreden, en regelingen of uitspraken betreffende de vorm zelf van zekere namen of naamtypen zullen moeten getroffen worden.

Uitgaande van die overwegingen, heeft de opsteller van dit verslag gemeend dat, voor de voortzetting van het met de gemeentenamen begonnen werk, in de eerste plaats de namenvoorraad van het Spoorboek in aanmerking kwam, en heeft hij in die zin in de vergadering van de

Kommissie van 18 Mei 1931 een voorstel gedaan. Als gevolg daarop heeft hij de eer gehad belast te worden met het voorafgaand onderzoek van de kwestie, en met de samenvatting van de, na bespreking in verschillende volgende vergaderingen, getroffen besluiten.

Het Spoorboek bestaat uit twee « bundels », waarvan het respektieve namenmateriaal met betrekking tot ons onderzoek een verschillend karakter vertoont. De diensten in I vermeld, afgezien van de buitenlandse aansluitingen, hangen gezamenlik en rechtstreeks af van het Centraal Bestuur van de Belgiese Spoorwegen, dat hier dus een globaal initiatief kan nemen, ook voor het verdere administratieve gebruik en voor de betrekkingen met het publiek (o. a. openbare opschriften); de hier voorkomende benamingen zijn meer algemeen bekend en in gebruik, de namenvoorraad in zijn geheel is homogener en aan minder veranderingen onderhevig. Daartegenover zijn de dienstregelingen in II (buurtspoorwegen en autobussen) uit de tweede hand en van verschillende herkomst, en worden die veelal, onafhankelijk van het algemene spoorboek en van elkaar, bij gedeelten uitgegeven en verspreid door de regionale besturen. Bovendien is het daardoor opgeleverde namenmateriaal in zijn samenstelling veel verscheidener en onvaster: veel gemakkeliker en talrijker zullen hier in achtereenvolgende uitgaven namen bijkomen en wegvallen. Overigens is het voor een zeer aanzienlik gedeelte van zuiver plaatselik belang, en daarbij vaak van private aard (o. a. uithangborden). Het is dus duidelik dat, zowel met het oog op het nut en de mogelijkheid van een algemene, definitieve en bindende regeling, als op de kans op praktiese doorvoering ervan in ruimere kring, de namenvoorraad uit I in de eerste plaats, en voorlopig zelfs alleen in aanmerking komt. Die hebben we dan ook alleen nog maar systematies bewerkt, zonder daarbij

echter het reeds vermelde verband met II en eventuele volgende reeksen uit het oog te verliezen.

In bundel I nu vinden we, buiten een aantal namen van Belgiese gemeenten (Vlaamse, of Waalse met Nederlandse benaming), die voor dit onderzoek niet meer in aanmerking komen, weer twee soorten van namen, die vanwege hun verschillend karakter ook verschillend moeten behandeld worden en die we daarom respektievelik in de twee volgende afdelingen onderbrengen.

A.

Voor het binnenland (hier feitelijk beperkt tot het Vlaamse gedeelte) worden er een aantal (minder belangrijke) plaatsen vermeld die geen gemeenten zijn. De namen van de ene zowel als van de andere zijn echter op dezelfde wijze ontstaan, vormen alleen administratief, niet taalkundig, twee groepen. De spelling van beide dient dus volgens dezelfde principes geregeld te worden die reeds voor de eerste gediend hebben, en waarvan men de beknopte uiteenzetting en motivering vindt bij H. J. VAN DE WIJER, *De Vlaamsche gemeentenamen, Toponymica I*, Leuven-Brussel 1929, inz. blz. 9 en volg.

Als grondslag voor ons onderzoek heeft de uitgave van het Spoorboek van 4 Oktober 1931 gediend, vergeleken met de laatstverschenene van 15 Mei 1933. Het oorspronkelijke totaal van ± 100 , is alzo gewijzigd door het wegvallen van een paar, en het bijkomen van bij de 40 nieuwe namen. Gemeentenamen hebben we natuurlijk niet meer opgenomen, evenmin als samenstellingen met gemeentenamen (b. v. *Klein-Sinaai*, *Waversche steenweg*), die anderszins geen wijziging ondergaan. Ook hebben we de benamingen uit tabel 64 (autobuslijn) weggelaten, als zijnde gelijk te stellen met het materiaal uit bundel II.

Overigens wordt aanbevolen dat ieder voor zich, in niet voorziene gevallen (ook in de in onze inleiding vermelde reeksen die we vooralsnog niet hebben kunnen behandelen), de hier gevolgde spelregels zou toepassen. In veruit de meeste van die gevallen zal dat als vanzelf gaan, waar aanleiding tot twijfel bestaat kan men zich voorlopig onthouden. Dat is de enige weg om geleidelik het maximum vastheid en eenvormigheid te bereiken dat in dezen, altans bij de minder algemeen gebruikelijke namen kan verhoopt worden. Vooral is het van belang dat ieder, zowel administratie als publiek, ten minste van het besef doordrongen zij, dat een naam, van het ogenblik dat hij geschreven wordt, altijd in dezelfde vorm moet voorkomen. De vergelijking van zekere schrijfwijzen in het Spoorboek en in de stations (om b. v. van dagbladen te zwijgen), laat ons toe op te merken dat dat besef wel eens ontbreekt.

We geven tans de alfabetiese lijst van de hiertoe behorende benamingen zoals ze in het Spoorboek, in de tabel(len) waarvan het nummer opgegeven wordt, voorkomen, en laten telkens de eventueel voorgestelde nieuwe spelling volgen. Voor het terugvinden van deze laatste in de alfabetiese orde lette men er op dat *C* (met *k*-uitspraak) en *Q* door *K* vervangen zijn, en *Au* door *Ou*.

Abeele 69	Brielen Hoekje 63 = Brielen- hoekje
Alt-Hoesselt 34 = Althoeselt	Broekmanstraat 16
Arisdonck 58 = Arisdonk	Broekstraat 72
Aurodenberg 16 = Ouroden- berg	Calevoet 124 = Kalevoet
Balgerhoeke 58	Cortenbosch 21 = Kortbosch
Beekstraat 72	Dam 12
Beythem 66A = Beitem	Dampoort 55
Biststraat 53	Donck 58 = Donk
Blokken 83	Doornzeele (Bagatelle) 55 = Doornzele (Bagatelle)
Bockryck 21, 21A = Bokrijk	Droeshout 60
Boschhoek 14	Duinbergen 51
Brandhoek 69	

- Eede 89
 Eeksken 58
 Gelieren 21A
 Groendreef 36
 Groenendaal 161 = Groenendaal
 Halewyn 50 = Halewijn
 Hambosch 53
 Heide 12
 Heike 53 (in : Wespelaar-H.)
 Het Heike 53
 Heiken 59
 Heikestraat 12
 Heirnisse 55 = Heernisse
 Heirweg 69A = Heerweg
 Heizijde 60
 Hemelrijk 72
 Hendrikstraat 21
 Heurne 86
 Hindel 23
 Huyvelde 57 = Huivelde
 Kalf 54
 Kapellestraat 61
 Kapelleveld 160
 Karmstraat 73
 Kezelberg 66A
 Kijkuit 12
 Kloosterheide 16
 Kluisberg 83
 Knokke 83
 Koekoek 69
 Kortekeer 73
 Koude Haard 53
 Krijgsbaan 14
 Laeken 50 = Laken
 Laakestraat 73 = Lakestraat
 Langerbrugge 55
 Larum 15 = Larem
 L(eopold)-W(ijk) 161 = Leopoldswijk
 Lindestraat 58
 Lisp 14
 Louise-Marie 86
 Luna Parc 53 = Lunapark
 Luypaertbrug 83 = Luipaardbrug
 Meiboom 63 (Oostende)
 Meiboom 66A (Roeselare)
 Melcauwen 16 = Melkouwen
 Millegem 15 = Millegem
 Moleneinde 58
 Molenheide 53
 Molenstraat 25,52
 Muide 58
 Muizenhol 72
 Neckerspoel 25 = Nekkerspoel
 Nethe 17 (in : Balen-N.) = Nete
 Nieuwdak 21A
 Nieuwe Heide 21A
 Nyverseel 61 = Nijverseel
 Ophem 160 = Oppem
 Oude-God 13
 Oude Leiaarde 66
 Pannenhuis 60
 Peisegem 61 = Peizegem
 Quatrecht 52 = Kwatrecht
 Rabot 58
 Roost-Jeuk 36
 Sauvegarde 52
 Sint-Jozef 63
 Sinte-Catharina 66 = Sinte-Katherina
 Sinte-Mariaburg 12 = Maria-burg
 Sint-Pieters 50 (in : Gent-St.-P.)
 Sint-Pieters 51 (in : Brugge-St.-P.)
 Sombeke 56 = Zombeke
 Staakte 59
 Staceghem 89 = Stasegem
 Stalle 124.

Steenbrugge 58	Walfergem 60
Sterhoek 89	Waterschei 21
Stockel 160 = Stokkel	Wezel 15 (in : Balen-W.)
Terdonck-Cluysen 55 = Ter- donk-Kluizen	Wijnendaele 63 = Wijnendale
Valk 59	Wildert 12
Vijfhuizen 82	Winterslag 21
Vlaamsch-Hoofd 59	Zee-Brugge 51 = Zeebrugge
Vos 14	Zilverbrug 66A
Waas 59	Zoet Waters 129 = Zoetwater
Wackerzeelsche st. 53 = Wak- kerzeelsche st.	Zoniënbosch 161
	Zoute 51
	Zwartberg 21

Aan het slot van deze lijst van eigennamen menen we ook even aandacht te moeten vragen voor een aantal soortnamen, die in min of meer vast gebruik voorkomen ter onderscheiding van verschillende stations of halten in dezelfde plaats. Ofschoon deze woorden, strikt genomen, wellicht eerder bij een regeling van administratieve terminologie zouden te pas komen, heeft onze Kommissie het toch nuttig geacht ze alvast in dit onderzoek te betrekken met het oog op de ook daarvoor te wensen eenvormigheid in het gebruik.

Overigens zijn er slechts twee daarvan waarvoor ze een wijziging wenst voor te stellen, nl. :

center 51 = centrum

statie, *passim* = station

B.

Voor het buitenland vinden we een aantal namen van (meestal belangrijke) plaatsen (steden), waarvan de spelling (eventueel de vorm) niet meer moet « geregeld » worden, maar alleen in zekere gevallen overeengebracht met het vaststaande, gangbare Nederlandse gebruik. Hier is onze taak dus in principe een andere dan zopas. Toch moet nog weer een onderscheid gemaakt worden, en wel tussen wat binnen en buiten het Nederlandse taalgebied valt.

Wat Nederland zelf betreft, ofschoon hier in zake plaatsnamenspelling ook nog wel zekere desiderata bestaan, zo hebben wij ons toch van eigenlijke regeling op dat gebied te onthouden, en dient het initiatief daartoe aan in Nederland bestaande organismen overgelaten te worden. Alleen is er door ons na te gaan of de schrijfwijze van de in het Belgies Spoorboek opgenomen plaatsnamen met de op dit ogenblik in Nederland gebruikelijke overeenkomt, wat na onderzoek het geval blijkt te zijn.

Voor Noord-Frankrijk kunnen we ons eerst afvragen of we de beginselen van de moderne Nederlandse spelling zullen toepassen op de oorspronkelijk Nederlandse namen van binnen het Nederlandse taalgebied gelegen plaatsen (vgl. de kaart *Fransch Vlaanderen* bij J. VERSCHUEREN e. a., *Modern Woordenboek*). Om praktische redenen is het echter gewenst gebleken (altans met het oog op het Spoorboek) daar voorlopig niet toe over te gaan. Voor de aangrenzende streken, als taalgrensgebied te vergelijken met het Walenland, rijst de vraag of we, buiten algemeen gangbare Nederlandse benamingen van Franse steden, ook alleen in de grensstreek bestaande, of tans verouderde Nederlandse vormen voor algemeen gebruik dienen voor te stellen of te handhaven.

Voor het overige buitenland is er alleen na te gaan of de bestaande eigen Nederlandse benamingen gebruikt worden. Dat gebruik kan echter ook min of meer vaststaan, resp. min of meer verouderd zijn. Het komt ons voor dat ook hier Nederlands taalgoed in de mate van het redelijke moet behouden blijven. Een speciaal geval vormen weer de steden aan de grenzen van taalgebieden, bepaaldelijk in Elzas-Lotharingen, Luksemburg en Zwitserland. Hier staan vaak Franse benamingen tegenover de autochtone Duitse. Voor belangrijker steden in de twee laatstgenoemde gebieden is het gangbare Nederlandse gebruik

tamelik vast, en wel ten gunste van de autochtone vormen, voor Elzas-Lotharingen is het vlottender. Wat de kleinere plaatsen in het Groothertogdom betreft, die in dezelfde verhouding als de Belgische in het Spoorboek voorkomen, zou in de Nederlandse uitgave principieel ook de voorkeur aan de oorspronkelijke Duitse vormen dienen gegeven te worden. In de tans volgende lijst hebben we die echter weggelaten. We vermelden alleen de namen van steden voorkomende in de internationale dienstregelingen, en voor zover die niet overeenkomstig met het gangbare Nederlandse gebruik opgenomen zijn. Er is te dien aanzien geen verschil tusschen de twee onderzochte uitgaven. In twee gevallen (*Roeaan*, met *oe* i. pl. v. *ou*, en *Luksemburg*) hebben we integrale aansluiting bij het Nederlandse spellingstelsel logies gevonden.

Arras 97 = Atrecht	Frankfurt a/Main 5A = Frankfort a. d. Main
Basel 1 = Bazel	Istanbul 5 = Istanboel
Beyrouth 5 = Beiroet	Königsberg 4 = Koningsbergen
Bettembourg 1 = Bettemburg	Luxemburg 1 = Luksemburg
Bienne 1A = Biel	Magdeburg 2B = Maagdenburg
Braunschweig 11A = Brunswijk	Moscou 4 = Moskou
Bucarest 5 = Boekarest	Mossoul 5 = Mosoel
Budapest 5 = Boedapest	Mulhouse 1 = Mülhausen
Caïro 5 = Kaïro	Nisch 5 = Nisj
Calais 94 = Kales	Rouen 9E = Roeaan
Carlsbad 5A = Karlsbad	St-Sebastian 9A = San Sebastian
Cassel 5A = Kassel	Thionville 1 = Diedenhofen
Coblentz 5A = Koblenz	Tourcoing 66A = Toerkonje
Coire 1B = Chur	
Dusseldorf 4 = Dusseldorp	
Firenze 1E = Florence	